

منجی شهر در سینمای آخرالزمانی

حسن ستاری ساربانقلی*

چکیده

به سینمای آخرالزمانی در دوران معاصر، به‌ویژه پس از ورود به هزاره سوم، توجه خاصی شده است. هم‌چنین بحث منجی از مهم‌ترین مباحث سینمای آخرالزمانی بوده است. پژوهش حاضر با هدف مطالعه تجلی منجی شهر در سینمای آخرالزمانی تدوین شده است. نمود منجی به‌لحاظ صوری و رخدادها مرتبط با حضور منجی (شخصیت‌شناسی منجی) نیز مهم‌ترین موارد اشاره‌شده مربوط به حضور، کارکرد، و کاربرد منجی است که در سینمای آخرالزمانی بررسی شده است. بحث منجی به‌صورت موردی به همراه فیلم‌های برگزیده سینمای آخرالزمانی تحلیل و بررسی شده‌اند. روش پژوهش به‌صورت تحلیل محتوای فیلم‌های بررسی شده بوده است. هم‌چنین به‌دلیل ملموس بودن موضوع، ۳۴ اثر از مهم‌ترین آثار سینمایی تأثیرگذار و مرتبط با بحث آخرالزمانی بررسی شده است. نتایج تحقیق بیان‌گر مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار مربوط به حضور منجی در سینمای آخرالزمانی بوده است. غلبه بر مشکل، نجات جسمی، تذکردهی، منجی امریکایی، توجه به دانش بشری، نظارت مستمر، خرق عادت، و نیز کار با گروه ویژه، انسانیت و توجه به خانواده، معنویت، عدالت اجتماعی، و حفظ محیط زیست جزو اولویت‌های تأثیرگذار حضور منجی در سینمای آخرالزمانی بوده است.

کلیدواژه‌ها: سینمای آخرالزمانی، منجی، تحلیل فیلم، پایان زمان، سینمای هالیوود.

۱. مقدمه

سینما به‌منزله یکی از قوی‌ترین ابزارهای ارتباط جمعی بصری و در حکم یکی از

---

* استادیار گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، sattari_hassan@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۸/۸، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۳

رسانه‌های مؤثر در روابط اجتماعی، به مقوله پایان تاریخ و آخرالزمان تحت تأثیر دیدگاه‌های متفاوت دینی، سیاسی، فرهنگی و ... پرداخته است. از مهم‌ترین مباحثی که سینما در بحث آخرالزمان به آن پرداخته، چگونگی تصویرسازی و قرائت خاص از مفهوم منجی و نجات‌بخش بوده است. بهره‌گیری از پیشرفت‌های روزافزون فن‌مداری و تکنولوژی‌های جدید چگونگی به تصویر کشیدن و جذابیت‌های خاص تکنیکی برای مقوله و کاراکتر منجی را به صورت چشم‌گیری افزایش داده است. هم‌چنین محوریت بحث منجی در سینمای آخرالزمانی متناسب طرح مباحث گوناگون دست‌خوش دگرگونی شده است، مباحثی مانند توجه روزافزون به محیط زیست، توجه به مفهوم خانواده، پیدایش اینترنت، فضای مجازی، توجه به عرفان‌های نوظهور، توجه به مقوله دین و بحث هزاره و هزاره‌گرایی، و نیز تأثیر گرایش‌های گوناگون سیاسی. تأثیرگذاری گسترده فرهنگ هالیوودی و توجه به زبان بیانی سیطره فرهنگ امریکایی و نیز عطش جامعه برای نیاز به طرح بحث منجی و هم‌چنین وجود فرقه‌های گاه بسیار تأثیرگذار معتقد به لزوم ایجاد آخرالزمان مطلوب خود، اهمیت بحث منجی در سینمای آخرالزمانی را بیش از پیش مطرح می‌کند. اهمیت روزافزون طرح مباحث آخرالزمانی در پرده سینما هم‌زمان با نمایش کاراکتر منجی مطلوب و آگاهی‌بخشی به جامعه هم‌راه با توجه روزافزون جامعه در بستر ادیان توحیدی اسلام و مسیحیت و یهود در راستای تصویرسازی و نمایش منجی در سینمای آخرالزمانی طرح مباحث این‌چنینی را الزامی کرده است. کوشش پژوهش حاضر بر این است که با بررسی فیلم‌های سینمای آخرالزمانی، تصویر ارائه‌شده منجی شهر را تحلیل و تبیین کند.

۲. روش پژوهش

در دوران معاصر از سینما به منزله ابزاری برای بیان خواسته‌ها و عقاید و در راستای تزییق بار فرهنگی مدنظر یا ارائه چشم‌انداز یا اجرای سناریوهایی از پیش طراحی شده استفاده شده است. رویکرد سینمای آخرالزمانی و شخصیت منجی در راستای ارائه چشم‌اندازی از آنچه مطلوب قدرت‌های هالیوودی است از تصویرسازی‌های منجی بی‌بهره نبوده است. در سینمای آخرالزمانی از تصویرسازی‌های منجی استفاده گسترده شده است. روش تحقیق در این مطالعه بر شیوه تحلیل محتوای فیلم‌هایی با مضمون آخرالزمانی و تحلیل کاراکتر منجی استوار بوده است. برای گزینش فیلم‌ها، با بهره‌گیری از نظر اساتید، مهم‌ترین فیلم‌هایی که در مضمون آخرالزمانی به تصویر درآمده در طیف متنوعی انتخاب شده است و سپس تحلیل محتوای فیلم به محوریت منجی و دیالوگ‌های حاصل شده از متن زبان منجی و متن

زمینه فیلم به همراه نوع حادثه روی داد بستر ساز آخرالزمان و نیز روابط انسانی عاطفی و شخصیت وی تحلیل شده است. همچنین برای توصیف و فهم الگوهای آخرالزمانی حضور منجی در مرحله نخست از روش توصیفی - تحلیلی، با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، بهره برده شده است. در این زمینه علل رخداد آخرالزمان و نحوه نمود و حضور کاراکتر منجی دسته‌بندی شده است. در مرحله بعد نوع کاراکتر منجی ارائه شده است. سپس در ۳۴ فیلم، که از مهم‌ترین آثار سینمای آخرالزمانی بوده است، مهم‌ترین موارد اشاره شده مربوط به حضور، کارکرد، و کاربرد منجی بررسی شده است تا در نهایت جمع‌بندی حاصل شده از چگونگی نمود منجی در سینمای آخرالزمانی حاصل شود.

۳. پایان تاریخ و آخرالزمان و منجی در سینمای آخرالزمانی

در سینمایی که به چگونگی ظهور و بروز و نمود آخرالزمان با تکنیک‌ها و شیوه‌ها و نمودهای گوناگون پرداخته است، در ظهور منجی به صورت‌های گوناگون بیانی و تصویری رویکردی غالب وجود داشته است. در این سینما نمایشی از پایان تاریخ با حضور منجی‌ای خاص به تصویر درآمده است. به هر حال «سینما یکی از محصولات تکنولوژیک غرب است که نمی‌توان آن را ورای تفکر و تمدن غرب معنا کرد» (امین خندقی، ۱۳۹۱: ۷۰). سینما یکی از وسایل ارتباطی است که با وجود عمر کوتاه صدساله به سبب جذابیت‌های خاص به سرعت جای خود را در زندگی مردم باز کرد. این رسانه همواره بیش از وسیله سرگرمی بوده است؛ زیرا فیلم‌ها نقش به‌سزایی را در شکل‌گیری فرهنگ برعهده داشته‌اند. هدف از ساخت فیلم بیان مقاصد گوناگون انحرافی، آموزشی، اطلاعاتی، و تفریحی یا بیان پیام‌های اجتماعی و سیاسی است؛ هریک از این مقاصد به‌گونه‌ای پنهان ارزش‌ها و نگرش‌های افراد را تغییر می‌دهد (جوادی یگانه و هاتفی، ۱۳۸۷: ۶۴). مفهوم پایان تاریخ (در سینما) از دینی بودن و بازگشت مسیح به بر ساخته شدن «پایانی امریکایی» در تاریخ تغییر کرده است و انسان موجود و نه انسان مقدس منجی جهان شده است (عبداللهیان، ۱۳۹۰: ۷). نظام ارزش‌مدار داستان‌های روایت‌شده باز نمود قدرت امریکاست که منجی را با هویت امریکایی و متعلق به آن خلق و روایت می‌کند (آخوندی، ۱۳۹۱: ۱۵۵).

مفهوم پایان تاریخ به صورت‌های گوناگونی در پرده سینما ظاهر شده است. گاه این پایان در نتیجه تحولات و رخداد‌های طبیعی، نظیر سیل و زلزله مانند ۲۰۱۲ (2009)، برخورد اجرام آسمانی و نیز سقوط شهاب‌سنگ‌ها یا ستارگان به زمین مانند آرمادون

(*Armageddon*, 1998) و برخورد شدید (*Deep Impact*, 1998) یا تابش شدید خورشید مانند شناخت (*Knowing*, 2009) یا سایر علل و عوامل طبیعی اتفاق افتاده است. در مواردی نیز آخرالزمان محصول اشتباه‌های انسانی است؛ اشتباه‌هایی مانند جنگ‌های فراگیر گسترده یا جنگ‌های با استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی در مقیاسی عظیم مانند استفاده از سلاح‌های اتمی از جمله روز استقلال (*Independence Day*, 1996)، رمز امگا (*The Omega Code*, 1999)، وقایع‌نگاری ریدیک (*The Chronicles Riddick*, 2000, 2004)، آخرالزمان (*Apocalypso*, 2006) یا در اندیشه بهره‌گیری از شرارت آدمی از جمله پسر دوزخی (*Hell boy*, 2004, 2008)، نابودگر (*The Terminator*, 1984, 1991, 2003)، یا برخی اشتباهات پزشکی مانند من افسانه هستم (*I Am Legend*, 2007)، یا به مدد عوامل انسانی بهره‌گیرنده از سحر و جادو، از جمله هری پاتر (*Harry Potter*, 2001, 2002, 2004, 2005)، و *ارباب حلقه‌ها* (*The lord of the rings*, 2001, 2002, 2003).

در آخرالزمان هالیوودی استفاده از دانش بشری و فناوری و تکنومداری به صورتی اغراق شده به تصویر کشیده شده است؛ از جمله ماتریکس (*The Matrix*, 1999, 2003)، هوش مصنوعی (*A. I. Artificial Intelligence*, 2001)، و من ربات (*I, Robot*, 2004). در برخی موارد نیز عوامل وعده داده شده مذهبی به صورت نزول بلا و عذاب به تصویر درآمده است؛ از جمله لژیون (*Legion*, 2009, 2012). در مواردی نیز شیطان یا عوامل شیطانی حضوری پررنگ در شرایط پدید آورنده آخرالزمانی ایفا می‌کنند؛ از جمله طالع نحس (*The Omen*, 1976, 1981, 1991, 2006)، کنستانتین (*Constantine*, 2005)، و *ارباب حلقه‌ها*. در آخرالزمان نقش بسته بر پرده سینما به نوشتارهای کتاب مقدس و عهد عتیق و عهد جدید و نیز پیش‌گویی‌های نقل شده در کتب مذهبی مسیحی توجهی جدی شده است؛ مانند کتاب الی (*The Book of Eli*, 2010)، کنستانتین، فرشتگان و شیاطین (*Angels & Demons*, 2009).

عوامل اسطوره‌ای با نگاهی به الهه‌های یونان باستان و نیز خدایان مصر باستان در تدوین آخرالزمان نقش بسته بر سینما نیز بی‌تأثیر نبوده‌اند؛ از جمله بابل پس از میلاد (*Babylon A.D.*, 2008)، پرسسی جکسون (*Percy Jackson & the Olympians: the lighting thief*, 2010)، برخورد تایتان‌ها (*Clash of the Titans*, 2010)، و مومیایی (*The Mummy*, 1999). در مواردی نیز آخرالزمان و فاکتورهای آخرالزمانی در برخورد با تمدنی بیگانه و غیرزمینی یا موجوداتی غیرانسانی در سینما ظاهر شده است؛ از جمله آواتار (*Avatar*, 2009)، روزی که زمین از حرکت ایستاد (*The Day The Earth Stood Still*, 2008).

روز استقلال، من روبات، و دگرگون‌کننده‌ها (Transformers, 2007, 2009, 2011). منجی نیز در چنین سینمایی طیف وسیعی از حضور در قالب ابرمرد قهرمان با قدرت‌های استثنایی و محبوب (سوپرمن، بتمن، مرد عنکبوتی) تا فردی با ویژگی‌هایی کاملاً معمولی و عادی را شامل می‌شود که حتی در آغاز سعی دارد از زیر بار منجی بودن شانه خالی کند، اما به دلیل قرار گرفتن در شرایط خاص و کمک به خانواده و دوستان به اجبار به شرایط منجی بودن تن می‌دهد (۲۰۱۲). در چنین شرایطی منجی پیش‌فرض سینمای آخرالزمانی در شرایطی بسیار متفاوت از گزاره‌های خاص مذهبی توصیف‌شده برای منجی، به‌ویژه در اندیشه اسلامی، به تصویر کشیده شده است. با توجه به وجود مؤکد منجی در تمامی ادیان، لزوم توجه به بحث منجی در سینمای آخرالزمانی بیش از پیش جلوه‌گر می‌شود.

جدول ۱. ارتباطات دوسویه منجی و سینمای آخرالزمان (منبع: نگارنده)

عنوان	موارد بررسی شده	زیرمجموعه‌های آیتم
منجی در بستر سینمای آخرالزمانی	محیط فکری و بستر فرهنگی سینمای غربی / بستر تمدن مبتنی بر قدسی‌زدایی هنر در سینمای غالب هالیوودی / معنویت‌زدایی از بحث منجی در سینمای غربی / بهره‌گیری از بستر فکری غالب انتظار فرهنگ مسیحی در سینمای آخرالزمان / تصویرسازی مهندسی‌شده برای نمایش منجی در پرده سینمای آخرالزمانی	بستر فکری خاص / آرمان‌سازی برای منجی خاص / رویکردسازی برای ایجاد وجهه منجی مطلوب تمدن غربی / بهره‌گیری جهت‌دار تفکرات مذهبی در مورد منجی در پرده سینما / تضعیف پایه دینی و مذهبی مرتبط با منجی / بهره‌گیری از اومانیسزم در نشان دادن منجی سینمایی
دیدگاه‌های سینمایی به مقوله منجی	دیدگاه‌های آرمانی به منجی در سینمای آخرالزمانی / دیدگاه‌های تهاجمی به منجی در سینمای آخرالزمانی / دیدگاه‌های تدافعی به منجی در سینمای آخرالزمانی / دیدگاه‌های ایستا و راکد به منجی در سینمای آخرالزمانی / دیدگاه‌های تصویرگری خاص به منجی در سینمای آخرالزمانی	قدرت تصویرسازی سینمایی برای نمایش منجی / قوی بودن تمایلات آخرالزمانی در نمایش آثار سینمایی / علاقه‌مندی در بهره‌گیری از نشانه‌شناسی‌های مرتبط با حضور و نمود منجی در سینما / بهره‌گیری از دانش و فناوری‌های عصر خود / بهره‌مندی از شوق و علاقه عمومی به نمایش منجی بر پرده سینما / تمایلات غیرمنعطف در کنار نگاه محدودبخشی به منجی در سینمای آخرالزمانی
سازوکار تفکری مرتبط با منجی در سینمای آخرالزمانی	ساختار اندیشه‌های فکری مرتبط با منجی در بستر سینما / نگرش‌های مذهبی و دینی هم‌راه با نگرش بینندگان در ارتباط با نمایش منجی بر پرده سینمای آخرالزمانی / مدیریت و نحوه حل بحران به‌دست منجی	تأثیرپذیری از تفکرات آخرالزمانی در مغرب‌زمین / ساختار ذهنی خاص به آخرالزمان / نگرش جهت‌دار به بحث منجی در سینمای آخرالزمانی / سازوکارهای استفاده‌شده به‌دست منجی اعم از طبیعی و غیره در حل بحران

۴. رویکرد به منجی در اندیشه‌های دینی و سینما

توجه به امر آخرالزمان در همهٔ دین‌ها به‌نوعی دیده شده است. در تفکر یهود ذکر شده است که: «... مسکینان را به عدالت داوری خواهد کرد و برای مظلومان زمین به‌راستی حکم خواهد کرد» (کتاب مقدس، ۱۹۸۷). در کتاب‌های مقدس یهود نظیر تلمود نیز صدها بار به «ماشیح» (Mashih) در نقش منجی اشاره شده است. در اندیشه و مذهب زردشت نیز به منجی «سوشیانت» (Saoshyant) اشاره شده است (پورداوود، ۱۳۸۰؛ ۱۳۸۴). در قرآن کریم نیز به‌صراحت از پایان خوش تاریخ سخن گفته شده است: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» و در حقیقت در زیور پس از تورات نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به ارث خواهند برد» (انبیا: ۱۰۵). در تفاسیر آمده است که این آیه یکی از آیات دالّه بر ظهور مهدی (عج) و رجعت ائمه است (طیب، ۱۳۷۸: ج ۹، ۲۵۵). در قرآن کریم به صراحت بیش‌تری از وضعیت، سختی‌ها، و بحران‌های عصر ظهور منجی مطالبی آمده است؛ از جمله در سوره بقره آیه ۱۵۵ آمده است: «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ: «و قطعاً شما را به چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی، و کاهش در اموال و جان‌ها و محصولات می‌آزمایم و مؤدّه ده شکنیایان را». امام جعفر صادق (ع) می‌فرماید: «تأویل این آیه شریفه علائم قیام قائم آل محمد (ص) است» (نجفی خمینی، ۱۳۹۸: ج ۱، ۳۳۲). در بعضی از روایات به‌صراحت این آیه به یاران حضرت مهدی (عج) تفسیر شده است (بابایی، ۱۳۸۲: ج ۳، ۱۹۴). هم‌چنین از آزمایش‌هایی در فرهنگ اسلامی برای منتظران ظهور منجی صحبت شده است؛ از جمله آزمایش مؤمنان پیش از ظهور قائم (بروجردی، ۱۳۶۶: ج ۱، ۲۷۴). در اندیشهٔ اسلامی به‌صراحت منجی موعود به شخص خاصی اطلاق شده است و در حدیثی متواتر از حضرت رسول اکرم (ص) نقل شده است که فرموده است: «نامش موافق نام من است و زمین را پر از عدل و داد می‌کند، بعد از آن‌که پر از ظلم و جور شده است». هم‌چنین روایت کرده است که پیامبر فرمود: «المهدی من عترتی من ولد فاطمه: «مهدی از عترت من و از فرزندان فاطمه است» (طبرسی، ۱۳۶۰: ج ۱۶، ۱۷۴). به‌رغم وجوه تمایز در جزئیات، در نگرش‌های کلی دیدگاه‌های آخرالزمانی ادیان به‌لحاظ تصویرسازی و تصورات و جنگ در محدودهٔ آخرالزمان همراه با رؤیاهای و مکاشفات اشتراکاتی وجود دارد (Leonhard, 2010). در فرهنگ سینمایی هالیوود «فیلمی که درون‌مایهٔ مذهب را به تصویر بکشد نیز مذهبی و دینی تلقی می‌شود؛ اگرچه از سمبل‌ها و نمادهای دینی تهی باشد (ناصری مقدم و استادی، ۱۳۹۰: ۹۷). مفهوم پایان تاریخ و این‌که امریکایی‌ها باید

منجی باشند به تدریج جای خود را در صنعت سینمای هالیوود باز می‌کند و موفق می‌شوند منجی را خلق کنند (عبداللهیان، ۱۳۹۰: ۷-۸). در سینمای آخرالزمانی هالیوود بعد از ۱۱ سپتامبر، تجلی ترس و لزوم حمایت از حوادث و روی‌دادها در رفتار منجی نمود بیش‌تری یافته است (Williams, 2011). این تغییرات بعد از ۱۱ سپتامبر در سینمای آخرالزمانی در بازسازی هویت و نمود امریکایی منجی شدت بیش‌تری یافته است (O'Gara, 2010). وجود رویکرد غالب منجی‌محوری در سینمای آخرالزمانی و تعدد نوع و شاخه‌های متنوعی که در این سینما به تصویرسازی نوع آخرالزمان خاص خود منجر می‌شود سبب شده است تنوع نگرش‌ها به منجی در سینمای آخرالزمانی بسیار گسترده باشد؛ در عین حال الگوهای رفتاری مشخصی بر وجود و حضور منجی در سینمای آخرالزمانی حاکم است.

۵. ویژگی‌های عمومی منجی شهر در سینمای آخرالزمانی

۱.۵ قداست‌زدایی از منجی در سینمای آخرالزمانی

منجی در سینمای آخرالزمانی از لحاظ قداست و پاکی هیچ جایگاه ویژه‌ای ندارد؛ به عبارت دیگر نه از نظر اصل و نسب پاکیزه است و نه این‌که از ریشه‌های وحیانی و اتصال به عالم غیب و ملکوت رحمانی بهره می‌گیرد. در برخورد تایتان‌ها حتی در اصل و نسب منجی نیز به لحاظ اندیشه دینی تردید وجود دارد و منجی فیلم مذکور زنازاده تلقی می‌شود. در فیلم *لژیون* از وجود زنازاده‌ای در مقام منجی در آینده صحبت می‌شود. در فیلم *آرماگدون* تمامی شخصیت‌های کاراکتر منجی از محل‌هایی نظیر محل‌های فساد و قمارخانه جمع‌آوری می‌شوند. در فیلم *کنستانتین* او در مقام منجی فردی معنوی نیست، بلکه به گناهای نظیر خودکشی، که در آیین مسیحیت نیز گناهی عظیم تلقی می‌شود، و نیز رفتارهای غیراخلاقی‌ای مانند سیگار کشیدن افراطی و سبک زندگی انسانی لاپالایی می‌پردازد. در این فیلم منجی نه فقط از خدا درخواست کمک نمی‌کند، بلکه از لوسیفر، که همان شیطان است، چندین بار یاری می‌طلبد. هم‌چنین در این فیلم امکان‌پذیری سلطه شیطان بر زمین نمایش داده شده است که با آموخته‌های ادیان در غلبه نیکی بر بدی در آخرالزمان در تضاد عمیق است. در این فیلم رفتارشناسی منجی، در بهترین و خوش‌بینانه‌ترین حالت، در حالتی متعادل میان خیر و شر به سر می‌برد. در فیلم‌های *پسر دوزخی*، *طالع نحس*، *هنکاک*، *فرشتگان و شیاطین*، و *رمز امگا* تلاش شده است به صورت جدی از منجی قداست‌زدایی شود. در سینمای آخرالزمانی گاه عامدانه تلاش شده است تصویری ناپاک یا قداست‌زداشده از منجی به معرض نمایش گذاشته شود.

۲.۵ تقدیس فن‌مداری منجی و رویکرد به سمت استفاده از ابزارهای بشری با بهره‌گیری گاه افراطی از دستاوردهای بشری و بشر تکنومدار

منجی به تصویر کشیده شده در سینمای آخرالزمانی اغلب از دستاوردهای دانش بشری استفاده اغراق‌آمیز می‌کند. گویی یگانه راه نجات بشر در تمسک صرف به عقل ابزارساز به همراه انصراف از نگاهی معجزه‌گر خواهد بود. در این نگاه اگر معجزه‌ای هم به‌دست منجی اتفاق افتد، تحت تأثیر دانش و فناوری خواهد بود. تحسین دانش و دانش‌محوری در تلقی اومانستی صرف از رفتارشناسی انسانی در فضا‌سازی‌های منجی این سینما حاکم است. مرد آهنی نمونه‌ای از منجی با رویکرد افراطی به دانش انسانی است. در این فیلم نجات نهایی به‌دست فردی دانشمند با سلطه صرف بر ابزار پیش‌رفته و به دور از بحث‌های متافیزیکی اتفاق می‌افتد. در *من افسانه هستم* نیز دانش پزشکی و تلاش‌های مداوم انسانی خردورز است که سبب چشم‌انداز نجات مردم می‌شود. در مرکز زمین نیز دانشمندان با بهره‌گیری از فن و پشتکاری انسانی به حل نهایی بحران کمک می‌کنند. ماتریکس نمونه دیگری از منجی است که بر دانش‌های کامپیوتری و مجازی‌سازی تسلط دارد. در فیلم‌های *روز استقلال*، *گودزیلا*، *نابودگر*، *شگفت‌انگیزان*، و *من روایت همگی* از دانش ابزارمدار چهره غالب سینمای منجی، که در خط داستانی ترسیم شده است، بهره گرفته‌اند؛ حتی در *کتاب الی* نیز، که روایتی معناگرایانه دارد و نوعی نگرش دینی به‌شمار می‌رود، دختری که انتظار می‌رود منجی یا مادر منجی مفروض باشد خود باعث خلق و ترکیب محصول دانش‌های بشری پیش‌رفته به‌شمار می‌رود. حتی در فیلم ۲۰۱۲، که بر پدیده طبیعی بودن آخرالزمان تأکید دارد، این محصول دانش بشری است که در قالب کشتی نوح به نجات دوباره انسان کمک می‌کند.

۳.۵ خلق منجی‌ای که سبب تحسین فرهنگ غربی به‌طور عام و فرهنگ امریکایی به‌طور خاص شود

رسالتی که منجی در سینمای مدنظر تمدن غربی از طریق تصویرسازی در سینمای آخرالزمانی برعهده دارد، خلق و تحسین فرهنگ و سبک زندگی امریکایی است. در ۲۶ نمونه از فیلم‌های بررسی‌شده منجی متعلق به فرهنگ امریکایی یا خود امریکایی است. در دیگر فیلم‌ها نیز غیرمستقیم بر تصویرسازی فرهنگ امریکایی تلاش شده است. برای مثال به اذعان محققان غربی در سینمای آخرالزمانی «فیلم *آرماگدون* چشم‌اندازی از قیامت به

همراه نگرشی به منجی همراه با مرگ ایثارطلبانه را در قالب فرهنگی امریکایی به خورد بینندگان می‌دهد» (Copier, 2009: 82-93)؛ به عبارت دیگر، خلق قهرمان و منجی‌ای که در عین داشتن برخی ارزش‌های مطلوب مبلغ فرهنگ امریکایی باشد، در بیش‌تر نمودسازی‌های منجی در سینمای آخرالزمانی به چشم می‌خورد. اگر قرار باشد در آخرالزمان نجاتی اتفاق افتد، اساساً این منجی امریکایی است که نجات را میسر خواهد کرد. این شعاری است که به روشنی در تصویرسازی منجی بر پرده سینمای آخرالزمان به چشم می‌خورد.

۴.۵ جبرگرایی در رفتار منجی

در تصویرسازی‌های منجی سینمای آخرالزمانی منجی از پیش به منجی‌گری خود آگاه نیست؛ بلکه قرارگیری منجی در دل حادثه است که از وی منجی خواهد ساخت. در بیش‌تر فیلم‌های سینمای آخرالزمانی، که علت وقوع رخداد آخرالزمانی متکی بر پدیده‌های طبیعی است، این روی‌داد به چشم می‌خورد. در ۲۰۱۲ منجی ناخواسته درگیر وقوع اتفاقی می‌شود که در نهایت سبب‌ساز خلق منجی می‌شود. نوعی جست‌وجوگری و قبول منجی به پذیرش واقعیت خود و درواقع اجبار در انتخاب فرد منجی و چگونگی رفتارشناسی منجی در این قبیل آثار به چشم می‌خورد؛ البته هرچند «فراتر از مسئله محیط زیست به‌مثابه یکی از راه‌های رسیدن به پایان، سناریوهای دیگری در باب وقوع فجایع بزرگ و ریزش جهان در ورطه یک دوره آپوکالیپتیک نیز وجود دارد» (عقیلی و حبیبی، ۱۳۹۲: ۲۹)؛ با این همه، تمسک به تدبیرهای مبتنی بر نظام جبر نه اختیار و نیز پیروی کردن از وضع قوانین طبیعی و انطباق با وضع موجود در راستای رهایی از موقعیت در رفتارشناسی منجی دیده می‌شود. چنین جبرگرایی با تصویرپردازی روی‌دادهای عظیم طبیعی و استفاده فوق‌العاده هنری از جلوه‌های ویژه منجی‌ای مطلوب با اتکا به گزاره‌هایی جبرگرایانه را به تصویر می‌کشد.

۵.۵ تذکردهی

منجی در تصویرسازی سینمای آخرالزمانی همواره محصول شرایطی بحرانی است که برای حل بحران خلق شده است به عبارت دیگر، در سینمای آخرالزمانی این بحران فعلی است که علت و فلسفه وجودی منجی را می‌رساند. منجی همواره در این سینما در تلاش برای متذکر شدن نکاتی است؛ از جمله پاس‌داشت روابط انسانی (هوش مصنوعی، من‌روبات،

آپوکالیپتو)، حفظ محیط زیست و احترام به طبیعت (آواتار، روزی که زمین ایستاد، گودزیلا)، تذکر طبیعت‌گرایی به‌گونه‌ای گاه افراطی (آواتار)، هشدار به لزوم آمادگی جدی و نیز رفع اتهام داشتن بمب‌های اتمی امریکا در راستای حفاظت احتمالی از مردم کل جهان و به‌عبارت دیگر، تذکر تطهیر چهره جنگ‌سالارانه امریکا (روز استقلال، آرمادون)، تذکر به امنیت و مراقبت از آزمایش‌های علمی احتمالی (صدای رعد، نابودگر، ماتریکس، گزارش اقلیت)؛ تذکر اندیشه‌های دینی مذهبی خاص در قبال آخرالزمان و ترسیم مطلوبیت‌های آخرالزمانی (هری پاتر، ارباب حلقه‌ها، کنستانتین، طالع نحس، کتاب الی، فرشتگان و شیاطین، برخورد تایتان‌ها، مردان x)، لزوم خلق و توجه به قهرمان و منجی خاص در فرهنگ غربی (سوپرمن، هنکاک، وقایع‌نگاری ریدیک)، دانش‌محوری در رفتارشناسی منجی سینمای آخرالزمانی (روز استقلال، نابودگر، فرشتگان و شیاطین، مرد آهنی، صدای رعد، من افسانه هستم، من روبات)، و تذکر به چگونگی نظارت مستمر (گزارش اقلیت) همگی نمونه‌هایی از مصادیق رفتار تذکر‌بخش منجی در سینمای آخرالزمانی به‌شمار می‌روند؛ به‌گونه‌ای که برای مثال منجی نمایش داده شده سینمای آخرالزمان برای حمایت از طبیعت و محیط زیست گاه رفتاری افراطی دارد؛ مانند آواتار که تذکر توجه به طبیعت تا حد کیش و آیین نمایش داده می‌شود. در برخی فیلم‌های آخرالزمانی نیز اندیشه‌های فمینیستی به چشم می‌خورد. «در برخی فیلم‌های آخرالزمانی زن به طرز بارزی به چشم می‌خورد؛ هرچند در برخی از این آثار نیز وجهه‌ای اغواگرانه دارد» (Low, 2009). در این فیلم‌ها وجود منجی یا در حفاظت از یک زن یا محصول تولد نوزادی از یک زن و یا با هدف از بین بردن نوزادی متولدشده از یک زن است (طالع نحس، کتاب الی).

۶.۵ تأکید جهت‌دار تصویرسازی منجی در راستای قرائت اندیشه‌های دینی خاص

منجی در سینمای آخرالزمانی اغلب رفتارهای دینی و آیینی خاصی را بروز می‌دهد. همان‌طور که بیان شد، سینمای آخرالزمانی در پی قداست‌زدایی از منجی است، در عین حال ایدئولوژی‌های فکری آیینی خاصی را نیز تبلیغ می‌کند. ایمان به آموزه‌ها و عقاید ویژه و نیز انطباق‌سازی و هم‌سان‌سازی رفتارها و نمود رفتاری براساس عقاید و آیین آن کیش و مذهب مفروض و خاص در رفتارهای منجی سینمای آخرالزمانی به چشم می‌خورد. برای مثال اندیشه‌های عرفانی برگرفته از بن‌مایه‌های فکری بودا و نیز تفکرات ذن در بخش‌هایی از فیلم‌های ماتریکس، هوش مصنوعی، گزارش اقلیت، و ۲۰۱۲ به چشم می‌خورد.

الگوبرداری‌های خاص از اندیشه‌های مسیحیت و مسیحیت اوانجلیسی نیز در فیلم‌هایی نظیر کنستانتین، کتاب الی، بابل پس از میلاد، پسر دوزخی، رمز امگا، آرماگدون، و طالع نحس دیده می‌شود. در نشانه‌ها نیز تمرکز بر معناگرایی جبرآلود و تمسک به عرفان مسیحی است. در سینمای آخرالزمانی رفتارشناسی منجی در جاهایی که نیاز به تصویرسازی آیینی وجود داشته است مبتنی بر موضوعاتی بوده است که عبارت‌اند از محوریت جست‌وجوی معنا، جست‌وجوی خداوند، نشانه‌شناسی و نشانه‌گذاری و رفتارشناسی مذهبی مبتنی بر اعتقادی خاص، حضور فرشته یا فرشتگان خاص، پرداختن به بحث رستاخیز و آخر زمان، نمودپردازی خاص شیطان، جلوه‌گری‌های خاص برای بهشت و جهنم، بهره‌گیری از الهام و اشراقات با بن‌مایه مذهبی با بهره‌گیری از مفاهیم فلسفه ذن و بودا و عرفان مسیحی.

۶. تحلیل مباحث و جمع‌بندی

تحلیل مباحث بررسی شده حضور منجی در سینمای آخرالزمانی در جداول ۲ تا ۵ ارائه شده است.

جدول ۲. رویکرد، وظیفه، و عملکرد منجی در سینمای آخرالزمان

عملکرد	وظیفه منجی	رویکرد
نجات‌بخشی همه یا اکثریت شهر	نجات‌بخشی، جلوگیری از بحران یا خطر در شهر	وجود منجی قهرمان در شهر
نجات‌بخشی حداقلی یا قشر برگزیده شهر	نجات‌بخشی برگزیدگان، به حداقل رساندن خطر در شهر	وجود منجی به صورت فردی عادی در شهر
-	-	فقدان منجی در شهر

جدول ۳. برخی از مهم‌ترین رخدادها مرتبط با حضور منجی شهر در سینمای آخرالزمان

علل رخداد	آیتم‌ها	نمونه فیلم (ها)	چگونگی حضور منجی
عوامل طبیعی در شهر	اجرام آسمانی	آرماگدون، شهاب آسمانی	۱. منجی در متن حادثه طبیعی ظاهر می‌شود نه قبل و بعد؛
	برخورد ستارگان و شهاب سنگ‌ها	وقتی دنیاها با هم تصادف می‌کنند، آرماگدون، برخورد شدید	۲. منجی عموماً به‌طور تصادفی درگیر حادثه می‌شود؛
	زوال خورشید	درخشش آفتاب، شناخت	۳. در برخی موارد منجی در غالب یک دانشمند با تفکرات علمی و با
	تابش شدید خورشید	شناخت، ۲۰۱۲	

<p>تکیه بر دانش و خرد بشری صرف است که به غلبه با بحران آخرالزمانی می‌پردازد؛</p>	<p>۲۰۱۲، <i>دنیای آب</i></p>	<p>سیل یا فراگیر شدن آب</p>	
<p>۴. منجی به طرزی پنهان یا آشکار رفتارشناسی مبتنی بر کیش و آیین خاصی را از خود بروز می‌دهد (مسیحیت یا بودایی)؛</p>	<p>۲۰۱۲، <i>زلزله بزرگ، زلزله یخی، مرکز زمین، پیش‌گویی روز قیامت</i></p>	<p>زلزله یا تکانه‌های شدید زمین</p>	
<p>۵. منجی از هم‌کاری و هم‌فکری گروه خاص در بستر فرهنگی غربی بهره‌مند می‌شود؛</p>	<p>۲۰۱۲، <i>توفان قطبی</i></p>	<p>توفان و گردباد</p>	
<p>۶. منجی در بستری امریکایی ظاهر می‌شود یا امریکایی است؛</p> <p>۷. منجی به حل بحران وضع موجود می‌پردازد و نه ارائه برنامه‌ای برای راه حل‌های بحران‌های احتمالی آینده.</p>	<p>۲۰۱۲، <i>عصر یخبندان، انفجار قطبی، ذوب شدن</i></p>	<p>یخبندان یا ذوب شدن یخ‌های قطبی</p>	
<p>۱. منجی به حل فیزیکی بحران و نه رفع علل معنوی بحران می‌پردازد؛</p>	<p><i>روز استقلال، رمز امگا، وقایع نگاری ری‌دیک، آپوکالیپتو، مرد آهنی</i></p>	<p>جنگ</p>	
<p>۲. منجی با شرارت مبارزه می‌کند؛</p>	<p><i>پنج، مرد آهنی، شگفت‌انگیزان</i></p>	<p>جنگ‌های اتمی</p>	
<p>۳. منجی گاه از عواملی غیرطبیعی یا قدرت‌هایی خارق‌العاده بهره‌مند است؛</p>	<p><i>پسر دوزخی، نابودگر، ارباب حلقه‌ها، آواتار، دکتر نو، قطب‌نمای طلائی</i></p>	<p>شرارت</p>	
<p>۴. منجی از همکاری و پشتیبانی گروه یا تیم خاصی بهره‌مند است و یا دست‌کم فاکتوری مانند همکاری خانواده یا امید به نجاتشان دارد؛</p> <p>۵. منجی کاربرد ناصحیح عواملی مانند جنگ یا سحر و جادو را تذکر می‌دهد و الزاماً به لزوم غلط بودن عواملی مانند جادوگری نمی‌پردازد یا به لزوم غلط بودن فلسفه جنگ یا الزام نابودی کامل سلاح‌های کشتار جمعی نمی‌پردازد.</p>	<p><i>مجموعه فیلم‌های هری پاتر، ارباب حلقه‌ها، وقایع نگاری نازنیا، شاگرد جادوگر، آراگون، قلمرو ممنوعه</i></p>	<p>سحر و جادو</p>	<p>عوامل انسانی در شهر</p>

<p>عوامل تکنیکی در شهر</p>	<p>هوش مصنوعی</p>	<p>هوش مصنوعی، گزارش اقلیت</p>	<p>۱. منجی در متن دانش خاصی از فرآورده‌های بشری حضور دارد؛</p>
	<p>استقلال ماشین‌ها</p>	<p>ترمیناتور، هوش مصنوعی</p>	<p>۲. بهره‌گیری شدید منجی از دستاوردهای بشری بدون نگرش به جهان غیب یا عالم وحیانی؛</p>
	<p>انرژی‌های جدید</p>	<p>مرکز زمین، شهری از خاکستر</p>	<p>۳. در صورت حضور چند منجی این منجی بهره‌گیرنده از دانش‌های انسانی خارق‌العاده است که در نهایت به کمک بقیه می‌شتابد؛ هرچند در ظاهر ضعیف‌تر باشد؛</p>
	<p>پیش‌رفت رایانه‌ها</p>	<p>هوش مصنوعی، گزارش اقلیت</p>	<p>۴. منجی برای رفع خطایی که در استفاده ناصحیح از دانش بشری رخ داده است اقدام می‌کند. خود این اقدام از دانش بهره می‌گیرد؛</p>
	<p>ماهواره‌های نو</p>	<p>مردان X، هوش مصنوعی، نابودگر</p>	<p>۵. منجی تسلط ویژه بر دانشی خاص دارد؛</p>
	<p>ژنتیک</p>	<p>من افسانه هستم، گودزیلا</p>	<p>۶. منجی قصد تذکر دادن به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم را در راستای اصلاح رفتار در برخورد با طبیعت، محیط زیست، و روابط انسانی دارد.</p>
	<p>دانش پزشکی</p>	<p>هوش مصنوعی، من روایت، سیاره میمون‌ها، بدل‌ها</p>	<p>ماتریکس، هوش مصنوعی، گزارش اقلیت، ترون</p>
	<p>سفر در زمان</p>	<p>صدای رعد</p>	
	<p>مجازی‌سازی</p>		
	<p>عوامل مذهبی در شهر</p>	<p>نزول عذاب</p>	<p>لژیون، ۲۰۱۲، روزی که زمین ایستاد، مه، هفتمین گناه</p>
<p>حضور شیطان</p>		<p>طالع نحس، کنستانتین، ارباب حلقه‌ها</p>	<p>۲. منجی تمایلاتی خیرگرایانه دارد، اما ممکن است اغلب از رفتارشناسی غیردینی یا کمک شیطان نیز بهره‌مند شود؛</p>
<p>تجسم اعمال شر</p>		<p>کنستانتین، نشانه‌ها، رمز امگا</p>	<p>۳. نمادشناسی‌های مذهبی و نه الزاماً خود رفتار مذهبی در سلوک و منش منجی ظاهر می‌شود؛</p>
<p>کودک شیطانی</p>		<p>طالع نحس، بچه رزماری</p>	
<p>دجال</p>		<p>رمز امگا، طالع نحس، هری پاتر</p>	
<p>پیش‌گویی‌های کتاب</p>		<p>کتاب الی، کنستانتین، فرشتگان و</p>	

<p>۴. رفتارشناسی منجی به تقویت یک باور یا گرایش مذهبی خاص در بیننده سینما می‌انجامد؛</p> <p>۵. منجی امکان غلبه نهایی بدی و شرارت را نفی نمی‌کند.</p>	<p>شیاطین، طالع نحس</p>	<p>مقدس</p>	
<p>۱. منجی در میان فلسفه‌های جبرگرایانه ظاهر می‌شود؛</p> <p>۲. منجی با الهه‌ها یا خدایان شرور درگیر می‌شود؛</p> <p>۳. منجی از دانش‌های اسطوره‌ای و قدرت خدایان در نگرشی انسانی بهره‌مند است؛</p> <p>۴. منجی خطاپذیر است و عنصر گناه زمینی را تجربه می‌کند.</p>	<p>بابل پس از میلاد، پرسی جکسون برخورد تایتان‌ها، پرسی جکسون مومیایی، بابل پس از میلاد برخورد تایتان، فرشتگان و شیاطین، پرسی جکسون، المپ‌نشینان</p>	<p>دوران باستان عصر خدایان عصر فراغنه الهه‌ها</p>	<p>عوامل اسطوره‌ای و افسانه‌ای در شهر</p>
<p>۱. منجی رویکردی غیرانسانی در رفتار و بینش دارد یا اساساً منجی غیر از انسان است؛</p> <p>۲. منجی رفتارشناسی انسانی و گناهان او را نکوهش می‌کند، اما درنهایت این بشر زمینی آمیخته با گناه است که در منجی تأثیر می‌گذارد؛</p> <p>۳. منجی از ابزارها و دانش‌های خاصی که عموماً پیش‌رفته‌تر از سطح دانش فعلی بشر است بهره می‌برد؛</p> <p>۴. منجی اغلب به تذکردهی در مورد بحث خاصی نظیر رعایت معیارهای زیست محیطی و توجه به طبیعت در نوع بشر می‌پردازد؛</p> <p>۵. منجی الزاماً به ارزش‌های خاص انسانی و اخلاقی پای‌بند نیست.</p>	<p>آواتار، روزی که زمین ایستاد، روز استقلال، مریخ حمله می‌کند من روایت، دگرگون‌کننده‌ها سربازان کشتی فضایی دگرگون‌کننده‌ها قعر اقیانوس ابری آواتار، مردان α مردان سیاه‌پوش، منطقه ۹، دروازه ستارگان</p>	<p>موجودات بیگانه روایات‌ها حشرات غول‌آسا دگرگون‌شونده‌ها موجودات با حیات آبی محیط ابرگون تکامل</p>	<p>عوامل فرازمینی یا غیر انسانی</p>

جدول ۴: شخصیت منجی شهر در سینمای آخرالزمانی

کاراکتر اصلی شخصیتی	توضیح	نام فیلم‌ها	عملکرد منجی
منجی با ابرانسان‌های قهرمان/ ابرمنجی	منجی به‌صورت انسان یا شبه‌انسان‌هایی با قدرت‌های مافوق بشر بر پرده سینما ظاهر می‌شود.	سوپرمن، بت‌من، اسپایدرمن، کاپیتان آمریکا، مردان ایکس	منجی به‌صورت قهرمان مافوق بشری، اما در قالب انسانی.
معنویت‌زدایی از منجی	منجی هیچ‌گونه معنویت خاصی ندارد و اصولاً توجهی به مباحث معنوی ندارد یا به‌صورت شخصی فاسد و بی‌بندوبار ظاهر می‌شود.	۲۰۱۲، پسر دوزخی، روز استقلال، نابودگر، کنستانتین، وقایع نگاری ریدیک	منجی هیچ بحث معنوی‌ای مطرح نمی‌کند/ منجی گاه به‌صورت شانس و با تقدیر ظاهر می‌شود.
منجی با رویکرد عقلانی به دانش بشری و علم	منجی در ظاهر فردی آشنا به مباحث علمی یا اندیشمند و دانشمند یا مخترع ظاهر می‌شود. استفاده از تکنولوژی‌های پیش‌رفته در قالب دانش‌های مختلفی اعم از پزشکی، نظامی، نجوم، و رایانه جزو ویژگی‌های نقش بسته این نوع منجی بر پرده سینماهاست.	من افسانه هستم، گودزیلا، فرود، صدای رعد، مرکز زمین، مرد آهنی، ماتریکس، نابودگر، آرمادون، رمز امگا، هوش مصنوعی، گزارش اقلیت	تمرکز بر استفاده بهینه از دانش و تکنولوژی بشری/ بهره‌گیری منجی از برترین فناوری‌های روز و گاه بسیار پیش‌رفته‌تر از دانش معمولی روز/ پیروزی منجی با تکیه بر ابزار دانش.
منجی با رویکرد افسانه‌ای فانتزی	منجی در قالب جادوگر یا با استفاده از سحر و جادو ظاهر می‌شود. گاه در این ژانر بهره‌گیری از کاراکترهای جادویی فانتزی نیز دیده می‌شود.	جادوگر، هری پاتر، موبیایی، اریاب حلقه‌ها، هنکاک	بهره‌گیری از سحر و جادو و جاذبه‌های جادویی/ بهره‌گیری منجی از اوراد و طلسم.
منجی با رویکردهای خاص دینی	در این نوع منجی گرایش شدید و افراطی به نوعی خاص و ویژه از ادیان یا مناسک مذهبی یا وفاداری شدید به نوعی از آیین‌های خاص دیده می‌شود. در مواردی نیز از دین خاصی نام برده نمی‌شود، اما تمرکز منجی به‌لحاظ سلوک و اندیشه و رفتار دین خاصی را به ذهن متبادر می‌کند. در فیلم‌های آخرالزمانی گرایش به‌سوی استفاده از دین‌های بودایی و در مواردی نیز مسیحیت اوانجیلی بوده است.	آواتار، کتاب‌السی، ۲۰۱۲، برخورد تایتان‌ها، لژیون، فرشتگان و شیاطین	منجی گرایش دینی خاصی را دنبال می‌کند یا در نمود و ظاهر و مناسک در قالب جلوه‌های نمادین دین خاصی ظاهر می‌شود/ منجی در مفاهیم و مناسک و سمبل‌های آیین بودا به‌طرزی آشکار یا گاه پنهان ظاهر می‌شود.

۴۲ منجی شهر در سینمای آخرالزمانی

مرتبه ۴	۲۶	منجی امریکایی	منجی معمولاً امریکایی یا متعلق به فرهنگ امریکایی با در بستری امریکایی است.
مرتبه ۵	۲۴	توجه به دانش بشری	توجه به دانش بشری از بعد فن‌مداری و ابزارمحوری و تکیه منجی بر عقل خردورز است.
مرتبه ۶	۲۱	نظارت مستمر	محیط منجی محیطی مشتمل بر نظارت مستمر یا مراقبتی خاص و شدید را القا می‌کند.
مرتبه ۷	۱۸	خرق عادت / کار با گروه ویژه	دو بحث بهره‌گیری منجی از حمایت‌های گروهی ویژه و بهره‌گیری منجی از قابلیت خاص
مرتبه ۸	۱۳	انسانیت / توجه به خانواده	مفاهیم انسانی و توجه و تمرکز بر محوریت خانواده رفتارشناسی منجی را تشکیل می‌دهد.
مرتبه ۹	۹	معنویت	معنویت وجه‌های از رفتار منجی را تشکیل می‌دهد؛ البته گاه خود این معنویت مادی است.
مرتبه ۱۰	۸	عدالت اجتماعی	منجی به حفظ یا ارتقا یا خلق عدالت اجتماعی در زمینه و بستر محیطی خود دست می‌زند.
مرتبه ۱۱	۴	حفظ محیط زیست	محیط زیست و حمایت از محیط زیست به طرز افراطی در رفتار منجی منعکس می‌شود.

۷. نتیجه‌گیری

در هزاره سوم رویکرد به آخرالزمان در سینما جایگاه خاصی را به خود اختصاص داده است. هنر سینما همواره با زبان خاص خود و تصویرگری و تصویرسازی آرمان‌های مطلوب سازندگان تأثیر فراوانی در بینندگان و مخاطبان گذاشته است. این هنر در عمر حدود یک‌صدساله خود همواره از نشانه‌های آخرالزمانی و نمایش منجی به شیوه‌ها و صورت‌های گوناگون بهره برده است. تمدن غربی همواره برای بقای خود نیازمند ابزارهایی است که ضمن توجیه‌پذیری و تطهیر عملکردش به ساخت سبک زندگی و افق‌های مطلوبش در اذهان عمومی پردازد. در این زمینه تمدن غربی با بهره‌گیری هوشمندانه و خلاقانه از هنر سینما به‌منزله یکی از مؤثرترین ابزارهایی که در ساخت و جهت‌دهی خرد جمعی مردم نقش به‌سزایی دارد و خواهد داشت به خلق منجی شهر در سینمای آخرالزمانی پرداخته است. تصویرسازی منجی شهر سینمای آخرالزمانی مطرح‌شده در مغرب‌زمین ویژگی‌هایی در زمینه تأمین منافع قدرت‌های بزرگ ایفا کرده است. نگاه غالب به منجی شهر در سینمای آخرالزمانی نگاهی زمینی و بر مبنای نگرش اومانستی اندیشه غربی است. نشانه‌شناسی حضور منجی در سینمای آخرالزمانی با بهره‌گیری از سمبل‌ها و نمادهای

خاصی همراه بوده است. در دوران معاصر نشانگان خاصی از حضور منجی شهر بر پرده سینمای آخرالزمانی شکل گرفته است که به سمت نمایش هم‌زمان معنا و ظاهر و همچنین پوسته و سطح تمایل یافته است. نمایش منجی شهر در سینمای آخرالزمانی روایتی صادقانه از اندیشه‌های دینی و به‌ویژه ادیان توحیدی به‌شمار نمی‌رود. منجی به تصویر درآمده در سینمای آخرالزمانی، که در تمدن غربی بر پرده سینماها نمایش داده شده است، رفتاری فیزیکی دارد. فقط جسم و جان انسان‌ها را نجات می‌دهد. منجی با سیستم حکومتی به‌طور گسترده و کلان کاری ندارد. در چنین جایگاهی تلاش شده است که منجی با بهره‌گیری از ویژگی‌های فرهنگ و نشانه‌های سبک زندگی امریکایی مُبلغ سبک زندگی غربی به‌طور اعم و سبک زندگی امریکایی به‌طور اخص در فضاهای شهری و زیستی باشد؛ هرچند در رفتارشناسی منجی شهر نمایش داده‌شده سینمای آخرالزمانی رفتارهایی نظیر احترام به محیط زیست و دوستی و خانواده وجود دارد، اما خود این مفاهیم در قالب اندیشه‌های مادی و زمینی مطرح شده است و جایگاه وحی و اندیشه الهی و مشخصات منجی وعده داده‌شده ادیان و به‌ویژه منجی خاص وعده داده‌شده در اندیشه اسلامی حضرت مهدی موعود (عج) در تصویرسازی منجی شهر سینمای آخرالزمانی از طریق تمدن غربی آسیبی جدی دیده است. همچنین منجی شهر در زمان نمایش بحران و قبل و بعد از آن برنامه مشخصی ارائه نمی‌کند. منجی به تصویر کشیده شده در سینمای آخرالزمانی مدافع ارزش‌های قدرت‌های سرمایه‌داری و مدافع وضع موجود جهان سرمایه‌داری است. با توجه به تبدیل قدرت سخت به قدرت نرم در هزاره سوم، منجی شهر در ساختار نمایشی سینمای هزاره سوم جایگاهی خاص یافته است؛ تا جایی که این رفتارشناسی و سیمای منجی شهر در این سینما سیمایی متناسب با فرهنگ امریکایی به خود گرفته است. پاک بودن منجی در این سینما هرگز به تصویر کشیده نمی‌شود. غلبه بر مشکلات همراه با نجات صرفاً جسمانی و محدود بشری، تذکر بر حفظ الگوها و نظام موجود سرمایه‌داری و فرهنگ امریکایی، تعلق و خلق ویژه خلق‌وخو و فرهنگ امریکایی، توجه افراطی به بهره‌گیری از دانش بشری و عقل ابزارساز بدون توجه به افق‌های معناگرایانه وحی از ویژگی‌های منجی به تصویر کشیده شده در سینمای آخرالزمانی غربی بوده است.

کتاب‌نامه

قرآن کریم.

آخوندی، مطهره (۱۳۹۱). «استعاره‌های تصویری آخرالزمانی در سینمای هالیوود»، مشرق موعود، س ۶، ش ۲۱.

- امین خندقی، جواد (۱۳۹۱). *آخرالزمان و آینده‌گرایی سینمایی؛ بررسی و تحلیل بیش از پانصد فیلم، قم: ولا منتظر.*
- بابایی، احمدعلی (۱۳۸۲). *برگزیده تفسیر نمونه، تهران: دار الکتب الاسلامیه.*
- پروجرودی، سیدمحمدابراهیم (۱۳۶۶). *تفسیر جامع، تهران: صدر.*
- پوردادوود، ابراهیم (۱۳۸۰). *بستا، تهران: اساطیر.*
- پوردادوود، ابراهیم (۱۳۸۴). *گات‌ها، تهران: اساطیر.*
- جوادی یگانه، محمدرضا و حمیده هاتفی (۱۳۸۷). «پوشش زن در سینمای پس از انقلاب اسلامی»، *فصل‌نامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، س ۴، ش ۱۱.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۶۰). *مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ترجمه جمعی از مترجمان و تحقیق رضا ستوده، تهران: فراهانی.*
- طیب، سیدعبدالحسین (۱۳۷۸). *اطیب البیان فی تفسیر القرآن، تهران: اسلام.*
- عبداللهیان، حمید (۱۳۹۰). «تحلیلی تاریخی بر تکوین مفهوم پایان تاریخ در سینمای قرن ۲۱: روایت‌شناسی سیزده فیلم»، *مشرق موعود*، س ۵، ش ۱۸.
- عقبلی، وحید و فؤاد حبیبی (۱۳۹۲). «سناریوهای آخرالزمان و ظهور جهان قلعه‌ای به رهبری امریکا با تکیه بر واکاوی سینمای آپوکالیپتیک هالیوود»، *مشرق موعود*، س ۷، ش ۲۷.
- کتاب مقدس (عهد عتیق و عهد جدید)* (۱۹۸۷). تهران: انجمن کتاب مقدس.
- ناصری مقدم، حسین و اویس استادی (۱۳۹۰). «پیوند دین، هنر، فلسفه و علم؛ مطالعه موردی حضور مضامین دینی در سینمای غرب»، *نشریه ادبیات و هنر دینی*، ش ۲، ویژه هنر دینی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی گروه پژوهشی ادبیات و هنر دینی، اداره کل پژوهش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی.
- نجفی خمینی، محمدجواد (۱۳۹۸ ق). *تفسیر آسان، تهران: اسلامیه.*

- Copier, Laura (2009). "Visions of apocalypse and Martyrdom in Hollywood cinema 1980-2000, Faculty of Humanities", Thesis, University of Amsterdam.
- Leonhard, Robert (2010). *Visions of Apocalypse*, Strategic Assessments, National Security Analysis Department.
- Low, Katherine (2009). "Satan's Seductress and the Apocalyptic Hero: The Body in American Apocalyptic Films at the Turn of the Century", *Journal of Religion and Film*, Vol. 13, No. 2.
- O'Gara, Kellen (2010). *An Apocalypse of Change: The Reconstruction of the American Identity in Post-9/11 Cinema*, A Senior Honors Thesis Submitted to the Department of Communication, Boston College, Boston.
- Williams, Colby D. (2011). "Reading 9/11 in 21st Century Apocalyptic Horror Films", English Theses, Georgia State University.